

Iidentität un téol fan d' Oostfräisen

"Säi hebbent teegen däi Düütsken spöölt", see bäep Johanna frauer. Bäep Johanna was 'n räecht Oostfräiske fan Westerfeen. Un däi Düütsken? Ach, d'r mäint'de säi däi anner manskup fan 't ollenbörger gewest. Fööl Oostfräisen biiliktäikendent sük sülst näit as düütsk un ook höör téol is altiid bloot fan Oostfräisk of Oostfräisk Téol nöymt worden.

Histoorsk kontekst

Däi woorden 'Düütsk', 'Platdüütsk' of 'Leegdüütsk' (de. 'Deutsch', 'Plattdeutsch' of 'Niederdeutsch'), bünt mit däi tiid ferleeken wal näej woorden in 't Oostfräisland. Däi histoorkje wist us woosoo. Doo däi läest oostfräisk furst 1744 ooverlid't, gung 't Oostfräisland an Prüüsen. 'T Oostfräisland was in 't 18. jorhunnert 'n land fan fiif téolen: Oostfräisk was däi téol fan elker dag, Letiin was däi téol fan d' stuudärten, Fräisk was däi téol fan 'n minnerhaid. Neerlandsk was in d' westen und Hooğdüütsk in d' oosten däi bruukelk skrifftóól.

Däi téol fan dat näej prüusk ferworen wur nóó 1744 Hooğdüütsk, man dit Hooğdüütsk is teegen 1800 in d' wester kuntraajen näit allerweegens biigreepen worden. Fan of 1818 an äiskt'de dat hanooversk reegäären dat inbrengen fan dat hooğdüütsk preeken in d' reef'määrt karken, acht joer lóoter is ördert worden, dat däi karkbauken up Hooğdüütsk skreeven worden mussent. Eerst mank 1850 un 1880 ferdween dat Neerlandsk häilundal in 't Oostfräisland. D'r mit set'de sük dat Hooğdüütsk as allenerg skrifftóól in 't häiel Oostfräisland döör¹. Däi téol fan elker dag bleev dat Oostfräisk.

Däi Oostfräisen biiliktäikendent sük bit nóó d' twäied weerldoirlauč up 't eerst bii föörbild as 'Raiderlandjer' of 'Emder' un up 't twäied as 'Fräies' of 'Oostfräies' man häil wies noojt as 'Düütske'. Däi Oostfräisen biiliktäikendent däi häimtfereeven un al biiwooner fan 'n docht liinje hooger dan Ollenbörger as 'däi Düütsken'. 1919 is 'Dat Hus sünner Lücht' fan däi booren toogen Emder F. Lottmann (1880-1918) publisäärt worden. In dat bauk proot'dent däi hoovdfiigööken fan 'de Düütskers', wat doo wal as skelwoord mäint west het.

1936 skreev Tjabe Wiesenhann dat bauk 'Hochdeutsch und Ostfriesisch', bit d'r hentau dat eerst umfangrïk wäitenskuppelk unnersöyken². Tau dat weerdrükken 1977 skrift däi uitgeeverij Schuster uut Läär: "Wiesenhann biitoont wies 's móols 'n biitje tau fööl däi äigenstóondergkaid fan dat oostfräisk Plat." Boovendeem is dat weerdrükken fan Schuster umnöymt worden in 'Einführung in das ostfriesische Niederdeutsch'.

Tjabe Wiesenhann het in siin bauk bloot fersöcht däi ferskeelen mank Hooğdüütsk un Oostfräisk tau wiisen.

¹ Marron Fort. Die Tradition des Niederländischen in Ostfriesland. <https://uol.de/einblicke/26/die-tradition-des-niederlaendischen-in-ostfriesland> (läest sain up d' 9. noowember 2020)

² https://www.ostfriesischelandschaft.de/fileadmin/user_upload/BIBLIOTHEK/BLO/Wiesenhann.pdf (läest sain up d' 9. noowember 2020)

Däi Oostfräisk Landskup skrift d'r tau³:

"In 'Hochdeutsch und Ostfriesisch' wist sük Tjabe Wiesenhann as briljâant un gedürerđ peedógôođ. Häi biigript däi leerproobleemen fan siin skaulkinner un wäit disser tau lössen."

Dat bauk word't, ook fan däi Oostfräisk Landskup, fan meerderder räidens loovt. Düs is dat 'n róódsel, woosoo däi uitgeeveräj Schuster uut Lääär Tjabe Wiesenhann ferwit't, dat häi däi äigenstóónndergkaid tau fööl biitoonen daajt. Boovendeem skrift däi uitgeever in dat weerdrükken sünner ennerwekker argmenten: "Dat Oostfräisk ferskeelt bol näit fan däi noordleeğsaksk nóóberstreektóolen." Ook dat umnöymen fan dat bauk is sünner ferkloren. 'T let't d'r nóó as of dat bauk gaud nauğ föör 'n weerdrükken was, bloot däi äigenstóónndergkaid fan 't Oostfräisk sul 't näit weesen un dat dürs näit meer fan Oostfräisk häiten.

Dat Hooğdüütsk is bit in d' 1970er-joer, mit tóólferbooden up d' last fan 't Oostfräisk, ferspred't worden⁴. Un mit dat ferspräiden fan 't Hooğdüütsk und dat ankennen fan 't Leeğdüütsk as streektóól skint 't, dat sük 'n grôot pâart fan d' Oostfräisen mit däi næej iidentitäit arranzjäärt het. 'T is bloot drei leeden ferleeden, dat bäep Johanna fan "däi Düütsken" proot't het un däi as 'n fröem folk ankeeken het. Fööl jueng Oostfräisen deedent fandóóeğ säegen: "man wii bünt do in Düütskland?!"

Iidentitäit un ankennen

'N pâart fan d' Oostfräisen föylt sük bit fandóóeğ fors mit däi fräisk nóósjenóólitäit ferbunnen. Düs is fööer empeld joren 'n pikskild mit däi tekst: "Ich bin deutscher Staatsbürger - friesischer Nationalität" publik móókt. Däi stóótsbörgerskup word't düs fan dat woord nóósjenóólitäit sked't. Ror is dat dat engelsk fertóólen fan dat woord stóótsbörgerskup in düütsk raajspassen un uutwiisen.

Abbildung 1: 'N stikker düütsk stóótsbörger mit fräisk nóósjenóólitäit.

³ https://www.ostfriesischelandschaft.de/fileadmin/user_upload/BIBLIOTHEK/BLO/Wiesenhann.pdf (läest sain up d' 9. noowember 2020)

⁴ Taz.de, „Mein“ und „dein“ auf Platt. <https://taz.de/Niederdeutsch-im-Kommen/!5287076/> (läest sain up d' 9. noowember 2020)

Föör dat woord dee me in 't Engelsk dat fertóólen 'citizenship' ferwachten, man dat engelsk fertóólen föör stóótsbörgerskup is hir 'nationality'. Disser fertóólen is lóóterweğ ook in d' woordenbauken oovernoomen worden. Man stóótsbörgerskup un nóósjenóolitait of 'citizenship' un 'nationality' bünt föör 't wet ferskeelend woorden. In lâan as Rusland of in d' Folksreepublik Sjiinó word't bit fandóóeg tóolelk mank stóótsbörgerskup un nóósjenóolitait ferskeelen⁵ ⁶. Stóótsbörgerskup häit't hir düs 'bii wekker stóót me höören daajt', wor me siin stüren biitóólt. Nóósjenóolitait kumt fan dat letiinsk 'natio' of un häit't ruuğ wat as 'bii wekker folk me höören daajt'⁷.

'N lütje pâart fan dat oostfräisk biifolken biiliiktaikent sük up 't éerst as Fräies. D'r bii dürt noojt fergeeten worden, dat 't Oostfräisland, woo fööl minsken dat wal gissen deedent, 'n äingóól land is. Dat is 'n buent un föölfollerğ land. Oover däi jorhunnerten bünt fööl minsken inwannert. Enkeld föörbiller bünt:

- geloovensflügtlingen fan Neerland
- ruuğweğ 50 000 häimóótferdreevens fan Ooster-Oiroopó
- Däi boatpeople fan Fjetnam
- ruuğweğ 700 Sinten in d' kuntraaj fan Lääär

Bii 't ooroostfräisk biifolken kan me gissen, dat twei weerdoorlaugen, dat äilend nôó d' weerdoorlaugen un dat ferknuusen fan dat ferleeden d'r up of led't hebbent, dat fööl Oostfräisen sük düütsk föylent. D'r bii kwam dan no däi hooğdüütsk tóól nôó d' oorlauğ, wor döör däi Oostfräisen sük ook fan d' tóól mit däi Düütsken ferbunnen föyldent.

Däi fróoeğ, of däi Oostfräisen nuu Düütsken of Fräisen bünt, is mit dat in 't waark koomen fan däi róómkuntrakt tau 't biiskiirmen fan nóósjenóol minnerhaiden up d' 1. feberwoi 1998 uutennelk ferkort. Däi Fräisen, Daansken, Soorbsken, Sinten un Roomós bünt mit disser kuntrakt as nóósjenóol minnerhaiden ankent. Dat biidüd't, Düütskland het disser fääär in Düütskland häimsk folken as folken of nóósjenóol minnerhaiden ankent. Un unnerwiilst gift dat in 't Oost-Fräisland enkeld koppels däi sük mit däi róómkuntrakt iidentifisäärent.

---

⁵ Andreas Kappeler. Russische Geschichte.

<https://books.google.de/books?id=8iQXAwAAQBAJ&pg=PA13#v=onepage&q&f=false> (läest sain up d' 9. noowember 2020)

⁶ Klemens Ludwig. Vielvölkerstaat China.

<https://books.google.de/books?id=uSIJ8CosHbMC&pg=PA13#v=onepage&q&f=false> (läest sain up d' 9. noowember 2020)

⁷ <https://www.wortbedeutung.info/natio/> (läest sain up d' 9. noowember 2020)

Däi Pertäj *Däi Fräisen* fersöcht däi biilangen fan d' fräisk nóósjenóóel minnerhaid in 't Oostfräisland tau ferfangen, dat *Friesische Forum* het dat bundsministerjem fan 't binnen tau 'n stellenneemen äiskt - un kreegen - un däi interfräisk *Group fan Auwerk* het sük mit aksjes föör d' fräisk iidentität inset't. Säi haarent as föorbild dat ferwilkoomensskild fan 't Land Leēsaksen an d' neerlandsk-düütsk swet mit däi tekst 'Oost-Fryslond' ooverplakt. 2020 is däi Jungfräiske Mäinskup sticht't worden, mit dat duel däi tóolen Oostfräisk un Sóoterfräisk tau biihollen un uuttaubaauen. Säi staajt föör kultüräel sülstbiiskikken in.

Tóöl

Däi tóol däi in 't Oostfräisland proot't word't, word't fóóken mit woorden as 'Platdüütsk' of 'Leēgdüütsk' biinöymt. Up 't mäist wurdent disser woorden fan däi lüü bruukt, däi Hoogdüütsk as maudertóol haarent un kwamment soo in d' ferloop fan d' tiid ook bii däi soo biinöymt 'Platdüütsken' of 'Leēgdüütsken'. Man dat bruiken fan disser tittels is wal fan rechts in d' kîv:

'N proobleem is dat woord 'Platdüütsk' in dat siecht, dat 't n'r móól fan 'n tiid ofkumt, in däi däi tóol as plåat (äinfollerg) tóol ankeeken un wóónacht't wur. Dat ferachten fan däi tóol döör dat histoorsk mäinen fan dat woord 'Plat' häit't, dat dit fersmeeten worden maut. Düs skriivent wii as Jungfräiske Mäinskup us d'r fan of.

Dat woord 'Leēgdüütsk' staajt up 'n wäitenskuppelk boom un fersöcht 'n ord sibskup fan d' tóolen in Noorddüütskland tau biiskriiven. Wii as Fräisen riigent dat as kiivbaudel in, um dat us oortóol Fräisk un näit Düütsk is.

Däi oostfräisk singer Stefan em Huisken föörmeläärt dat up siin webstee as folgt⁸:

"Föör mii is niks d'r um bii, doo däi up 't rebäit fan d' leēgdüütsk tóolunnerhollen je häiel aktiif un lükkelk Oostfräisen höör streektóol franger 'Oostfräisk Tóol' nöyment – un d'r bii åal kloer ferskeelen fan fräisk un leēgdüütsk bii d' siid läegent, je am äen sülst bii mennerg fersüit ferkeert föörstellens wekken (nóómelk: däi tóol is 'fräisk')? Säi föylent sük meer as Fräisen dan as Saksen, un düs is disser nöóm ook 'n uutdrük fan leēvt iidentität."

Stefan em Huisken biiskrift hir man bloot dat biiliiktäiken fan däi tóol, man inhollerg is däi Oostfräisk Tóol näit um liik mit dat Leēgdüütsk.

Abbildung 2: Dat ferwilkoomensskild fan 't Land Leēsaksen an d' neerlandsk-düütsk swet

⁸ Stefan em Huisken. Plattdeutsch, Niederdeutsch, Sassisck, Oostfreeske Taal – Ja was denn nun?

<https://emhuisken.de/wordpress/2017/09/plattdeutsch-ja-was-denn-nun/> (läest sain up d' 9. noowember 2020)

Teegenstemmen, däi wiisen, dat dat Fräisk, bit up däi Sóoterfräisk streektóöl, in 't häiel Oostfräisland ferdweenen is, ferdekent dat däi situwóósje 'n anner is:

Dat ferdwiinen fan dat Fräisk truk sük oover 'n lâang tiid tau un fun siin än up steeden as Steedsdörp in 't 18. jorhunnert un up Wangeroog in 't joer 1930 of in Forel 1950, wor no up 't langst skier Fräisk proot't worden is. Man däi tóol is noojt hälundai ferdweenen.

Fandóóeġ blift us 'n tsoord miskert tóol mit 'n grôot fräisk pâart un 'n grôot föölfollergkaid fan luuden, däi in 't Leeğdüütsk failent. Me kan fan rechtens fan 'n fermiskern fan twei tóolen prooten.

'T let't sük düs giin än fan d' fräisk tóol biipoolen, man 'n feerder bruukaen in 'n miskert föörm. Dat kan me in dat biiliiktaiken fan us tóol in d' oorsprungelk nöom sain. Düs proot't däi oel Oostfräisk noojt fan 'Platdüütsk' of liik, man biinöyamt siin tóol 'Oostfräisk' of 'Oostfräisk Tóol'. 'N biiliiktaiken, däi in us mäinen ook in d' düütsk tóol bruukt worden sal. Man dat sal däi wäitenskup näit recht weesen, däi Leegdüütsk un Fräisk skier fan nanner ofskütten wil. 'N biiliiktaiken 'Oostfräisk' of 'Oostfräisk Tóol', woo däi tóol dat sülst bruukaen daajt, is däi wäitenskup as dat tau let't teegen. Bloot mien wäitenskuppers kennent dat kóótegoorisäären fan Fräisk-Leegdüütsk, wor dies tóol fan rechtens biihöören daajt.